

تأثیر دعا در آرامش دوران کرونا یا کوید (۱۹)^۱

چکیده

در مفاهیم دین اسلام اموری برای ارتقاء مقام بندگی و رسیدن به آرامش قرار داده شده است که اگر انسان بداند چگونه باید از آن ها استفاده کرده و در زندگی فردی خود به کار گرفته قطعا تأثیر بسزایی هم بر روح و روان و جسم خودش داشته هم از آن جا که با اجتماع در ارتباط است تأثیرات مثبتی هم بر اجتماع بر جای گذاشته از جمله این امور و مفاهیم دعا کردن است. دعا در دین اسلام جایگاه ارزشمندی داشته به گونه ای که هم در قرآن کریم هم در روایات به آن تاکید شده است. دعا تأثیرات بسیار زیادی بر زندگی افراد جامعه داشته که مهم ترین آن ها آرامش است. آرامش در مواقع بحران یا بلایا از کلیدی ترین اموری است که می توان با کمک آن مسیر را به درستی طی کرده و به صحت و نیکویی از بحران عبور کرد. از جمله بحران هایی که برای جامعه امروزی رخ داده بیماری کرونا است که علاوه بر رعایت اصول بهداشتی، دعا و کسب آرامش تأثیر بسزایی در گذراندن آن می تواند داشته باشد. در این پژوهش با روش نقلی و کمک منابع کتابخانه ای به توصیف دعا در آیات قرآن و روایات بسیار مطلب جمع آوری شده است مبنی بر این که دعاهای مخصوص پیامبران که در قرآن وجود دارد بیان شده هم چنین دعا میتواند بعنوان اسلحه باشد یا سبب دفع بلا شود دعا آثار بسیاری دارد از جمله هنگام تهدید جانی برای پیامبران و معصومین (ع) بوده است.

کلید واژه؛ آرامش، بیماری، دعا، کرونا.

^۱ -جمیله دهقان، طلبه پایه پنجم، حوزه علمیه معصومیه

در تمامی زندگی بشر مواردی که بحران یا بلاء بوده و استرس زا وجود داشته که این اگر انسان برای زندگی خود و مدیریت این امور برنامه منظم و دقیقی نداشته باشد قطعا به هلاکت خواهد رسید، زیرا که فشار روانی بسیار بر وی وارد شده و قدرت صحیح تصمیم گیری را از او سلب کرده به دنبال این ها بیماری و تنش، وی را از پای در آورده و نابود می گرداند.

برای این که فرد بتواند از این مرحله بحران و استرس عبور کند باید برنامه های موجود را عملی کرده تا راه درست را تشخیص دهد از جمله این برنامه ها دعا کردن است که در اسلام مورد تاکید واقع شده به عنوان راهگشای امور مطرح گردیده است. زمان آفرینش حضرت آدم (علیه السلام) این مسئله قرار داشته حتی خداوند هم دعا برای بندگان را داشته و به اولیای خود یاد داده است. دعا تاثیرات بسیاری بر زندگی فرد دارد از جمله آرامشی است که برقرار می کند و فرد بحران زده در سایه آرامش بهتر می تواند تصمیم گیری کند و امور را هدایت کند تا به مقصد برسد و از بحران عبور کند.

از جمله این امور بحران زا بیماری کرونا است که در حال حاضر جامعه ما را فرا گرفته و قطعا دعا تاثیر بسزایی در سپری کردن این امور و بحران ها دارد.

۱- مفهوم شناسی

دعا در لغت به معنای خواندن و صدا زدن می باشد. «دَعَوْتُ فلاناً»، یعنی او را صدا زدم. طلب کردن فرد پایین و پست از فرد بالا و برتر با حالت خضوع را گویند. هم چنین حاجت خواستن، استغاثه به خدا، استدعای برکت، تضرع و ... دعا کردن را درخواست کردن از درگاه خدا، از چیزی طلب کردن، چیزی اعم از بد و نیک برای کسی از خدا خواستن معنی می کند. (معلوف، ۱۳۸۹، ص ۲۱۶) (دهخدا، ۱۳۵۱، ص ۲۳)

دعا در اصطلاح عبارت است از خدا خوانی و استغاثه و زاری و درخواست چیزی برای خود یا دیگران از پیشگاه الهی. به عبارت دیگر دعا حاجت خواستن از باری تعالی است با تضرع و اخلاص و البته گاهی نیز غرض از دعا مدح و ثنا می باشد. نیز چنین تعریف شده است: «دعا، طلب حاجت است از حضرت باری تعالی به تضرع و اخلاص». (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲، ص ۴۶۶) (آملی، ۱۳۸۱، ص ۳۶۷) (حلی، ۱۴۰۷، ق، ص ۶۸)

۲- دعا در قرآن

در اهمیت دعا همین بس که خداوند متعال خود، بندگان را به دعا کردن دعوت نموده است و لفظ دعا ۲۱۲ بار در قرآن کریم آمده است. در این جا به تفصیل چند مورد از آیات را مورد بررسی قرار می دهیم:

۲-۱- آیه شریف: «وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ» هرگاه بندگانم از تو درباره من سوال کردند، بگو من نزدیکم، دعای دعا کننده را به هنگامی که مرا می خواند، پاسخ می گویم. پس باید دعوت مرا بپذیرند و به من ایمان بیاورند تا هدایت یابند و به مقصود برسند». (بقره، آیه ۱۸۶)

در روایتی در ذیل این آیه شریفه آمده است: «إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى... كَانَ إِذَا بَعَثَ نَبِيًّا قَالَ لَهُ إِذَا احْرَنْكَ أَمْرًا تَكْرَهُهُ فَادْعُنِي اسْتَجِبْ لَكَ وَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَعْطَى أُمَّتِي ذَلِكَ حَيْثُ يَقُولُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ؛ خدای تبارک تعالی ... هرگاه پیامبری را می فرستاد، به او می فرمود: هر گاه امر ناخوشایندی تو را اندوهگین ساخت، مرا بخوان! پاسخ تو را می دهم. خداوند متعال این موهبت را به امت من نیز داد که فرمود: بخوانید مرا تا شما را اجابت کنم». (مجلسی، بی تا، ج ۷، ص ۵۶۷)

بنابر آن چه در این کلام نورانی به خوبی بیان شده است، زمان پیشامد امور ناخوشایند از جمله مواقعی است که دعا در آن نقشی اساسی دارد؛ زیرا این دعاست که می تواند در آن شرائط ناگوار به انسان آرامش دهد به او نیروی مقاومت و صبر در برابر ناملایمات ببخشد. از کلام حضرت استفاده می شود که فضیلت دعا در گذشته مخصوص پیامبران بوده است؛ اما خداوند متعال از روی فضل و کرم خود آن را به امت پیامبر خاتم (صلی الله علیه و آله و سلم) نیز عنایت فرموده؛ چنان که در روایت دیگری از رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) به این نکته اشاره شده است که فرمود: «از آن چه خداوند به امت من عنایت فرمود و آن ها را بدان سبب بر امت های دیگر برتری داد، این است که به آن ها سه خصلت بخشید که فقط به پیامبران عطا فرموده بود:

الف- خداوند هرگاه پیامبری را بر می انگیزد، می فرمود: «در دینت بکوش و حرجی بر تو نیست» و این را به امت من داده است که می فرماید: «در دین بر شما حرجی نگذاشت».

ب- هر زمان پیامبری را بر می انگیزد، می فرمود: «هر گاه چیزی که آن را نمی پسندی تو را غمگین کرد، مرا بخوان تا برای تو اجابت کنم» و این را به امت من داده که می فرماید: «مرا بخوانید تا برای شما اجابت کنم». (همان، ص ۶۳۳)

ج- هرگاه پیامبری را بر می انگیزد، او را گواه قوم خود قرار می داد و خداوند امت مرا گواهان مردم قرار داد که می فرماید: «تا پیامبر گواه شما باشد و شما گواهان مردم». (طباطبایی، ۱۳۷۴، ص ۱۶۳)

۱-۲-۱ نکات مورد تاکید آیه درمورد دعا:

الف: خداوند متعال در پاسخ نفرمود: بگو من نزدیکم به مناسبت این که اول آیه خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) است، بلکه جهت تسریع در پاسخ بندگان کلمه بگو را حذف کرده، مستقیماً فرمود: «من نزدیکم».

ب: پروردگار سبحان خودش مستقیماً پاسخ داد و این نشانه منزلت و شرف دعا نزد ذات اقدس اوست.

ج): بنابر ظاهر، کلام وحی می بایست چنین باشد که دعا کنید تا اجابت نمایم؛ در حالی که خداوند متعال اجابت را بر دعا کردن مقدم داشته است: «أَجِيبْ دَعْوَةَ الدَّاعِ؛ اجابت می کنم دعای دعا کننده را» و این اشاره به حتمی بودن اجابت است.

د): پروردگار متعال در این آیه با جمله «فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي؛ پس باید مرا اجابت کنند». به دعا کردن بندگان امر کرده است.

ه): با ذکر جمله «لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ؛ باشد که آنان هدایت یابند». گویا به بندگان خود چینی بشارت می دهد که دعایتان اجابت شد؛ چون «رشاد» به راه هدایتی گویند که مطلوب و مقصود می رسد. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶، ص ۳۳۵)

۲-۲-آیه دیگر در مورد دعا

«ما يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا؛ رحمتی را که خدا بر مردم بگشاید، کسی نتواند که بازش دارد». (فاطر، آیه ۲)

بنابر روایتی که از امام صادق (علیه السلام) نقل شده است، مراد از رحمت در این آیه «دعا» می باشد. به خوبی معلوم است که وجه ارتباط دعا و رحمت چیست؛ زیرا در آن زمان که انسان در کوران فشار و تنگنای مشکلات قرار می گیرد و هیچ یک از اسباب دنیا نمی تواند او را از آن شرائط سخت نجات دهد، تنها این دعا، ارتباط با خداست که هم چون نسیمی روح نواز غبار اندوه را از چهره جان او می زداید و به او آرامش خاطر می بخشد. (عسکری، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۲۳۰)

۲-۳-دعاهای قرآنی:

هم چنین اگر در برخی از دعاهایی که قرآن کریم از لسان انبیا نقل کرده است، دقت کنیم، متوجه می شویم که اصل استعانت از دعا در میان آنان نیز جاری بوده است و هر گاه که رسولان الهی دچار ضعف و کاهش توان روحی می شدند، به وسیله دعا و اتصال به ملکوت در صدد جبران توان روحی خود بوده اند.

که تنها محدود به چنین موقعیت های خاص باشد؛ چرا که مسئله دعا و مناجات با پروردگار از امور فطری بشر است که در همه انسان ها از هر دین و آیینی که باشند به نحوی بروز و ظهور دارد. از این رو، باید بکوشیم که این حالت فطری را که ممکن است در اعماق ضمیر انسان مدفون گشته و تنها درحالات اضطرار و نیاز رخ بنماید، به صورت عنصری فعال در صحنه زندگی خود آشکار سازیم و آن را یکی از ضروریات زندگی معنوی خود به شمار آوریم؛ چنان که در فرهنگ قرآنی ما نیز «دعا» از امور ضروری در حیات ایمانی معرفی شده است که دوری از آن پیامدِ تنزل شخصیت و مهجوریت انسان از رحمت الهی را خواهد داشت: «وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ؛ پروردگار شما گفته است: مرا بخوانید تا دعای شما را بپذیرم! کسانی که از عبادت من تکبر می ورزند، به زودی با ذلت وارد دوزخ می شوند». (رفیعی، ۱۳۹۰، دوره ۵، ص ۳۲)

طبق فرموده مقام معظم رهبری مدظله العالی که می فرماید در مواقع بحران یا کرونا دعای هفتم صحیفه سجادیه را بسیار بخوانید متن دعا به شرح زیر است:

وَ كَانَ مِنْ دُعَائِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا عَرَضَتْ لَهُ مُهِمَّةٌ أَوْ نَزَلَتْ بِهِ، مُلِمَّةٌ وَ عِنْدَ الْكَرْبِ:
يَا مَنْ تُحِلُّ بِهِ عَقْدُ الْمَكَارِهِ، وَ يَا مَنْ يَفْثُأ بِهِ حَدُّ الشَّدَائِدِ، وَ يَا مَنْ يُلْتَمَسُ مِنْهُ الْمَخْرَجُ إِلَى رَوْحِ الْفَرَجِ. ذَلَّتْ لِقُدْرَتِكَ الصَّعَابُ، وَ تَسَبَّتْ بِلُطْفِكَ الْأَسْبَابُ، وَ جَرَى بِقُدْرَتِكَ الْقَضَاءُ، وَ مَضَتْ عَلَى إِرَادَتِكَ الْأَشْيَاءُ. فَهِيَ بِمَشِيَّتِكَ دُونَ قَوْلِكَ مُؤْتِمِرَةٌ، وَ بِإِرَادَتِكَ دُونَ نَهْيِكَ مُنْزَجِرَةٌ. أَنْتَ الْمَدْعُوُّ لِلْمُهِمَّاتِ، وَ أَنْتَ الْمَفْرَعُ فِي الْمِلِمَّاتِ، لَا يَنْدَفِعُ مِنْهَا إِلَّا مَا دَفَعْتَ، وَ لَا يَنْكَشِفُ مِنْهَا إِلَّا مَا كَشَفْتَ وَ قَدْ نَزَلَ بِى يَا رَبِّ مَا قَدْ تَكَادَنِي ثِقْلُهُ، وَ أَلَمَ بِى مَا قَدْ بَهْظَنِي حَمْلُهُ. وَ بِقُدْرَتِكَ أَوْرَدْتَهُ عَلَى وَ بِسُلْطَانِكَ وَجَّهْتَهُ إِلَى. فَلَا مُصْدِرَ لِمَا أَوْرَدْتَ، وَ لَا صَارِفَ لِمَا وَجَّهْتَ، وَ لَا فَاتِحَ لِمَا أَغْلَقْتَ، وَ لَا مُغْلِقَ لِمَا فَتَحْتَ، وَ لَا مُبَسِّرَ لِمَا عَسَرْتَ، وَ لَا نَاصِرَ لِمَنْ خَذَلْتَ. فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ، وَ افْتَحْ لِي يَا رَبِّ بَابَ الْفَرَجِ بِطَوْلِكَ، وَ اكْسِرْ عَنِّي سُلْطَانَ الْهَمِّ بِحَوْلِكَ، وَ أَلْبِنِي حُسْنَ النَّظَرِ فِيمَا شَكَوْتُ، وَ أَدْفِنِي خَلَاوَةَ الصَّنْعِ فِيمَا سَأَلْتُ، وَ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَ فَرَجاً هَنِئِئاً، وَ اجْعَلْ لِي مِنْ عِنْدِكَ مَخْرَجاً وَحِيّاً. وَ لَا تَشْغَلْنِي بِالْإِهْتِمَامِ عَنْ تَعَاهُدِ فُرُوضِكَ، وَ اسْتِعْمَالِ سُنَّتِكَ. فَقَدْ ضِيقْتُ لِمَا نَزَلَ بِى يَا رَبِّ

ذَرَعًا، وَ امْتَلَأْتُ بِحَمَلٍ مَا حَدَّثَ عَلَيَّ هَمًّا، وَ أَنْتَ الْقَادِرُ عَلَى كَشْفِ مَا مُنِيتُ بِهِ، وَ دَفْعِ مَا وَقَعْتُ فِيهِ، فَأَفْعَلُ بِى ذَلِكَ وَ إِنْ لَمْ أُسْتَوْجِبْهُ مِنْكَ، يَا ذَا الْعَرْشِ الْعَظِيمِ؛ نیایش آن حضرت در کارهای مهم ای آن که گره کارهای فرو بسته به سر انگشت تو گشوده می شود، و ای آن که سختی دشواری ها با تو آسان می گردد، و ای آن که راه گریز به سوی رهایی و آسودگی را از تو باید خواست. سختی ها به قدرت تو به نرمی گرایند و به لطف تو اسباب کارها فراهم آیند. فرمانِ الهی به نیروی تو به انجام رسد، و چیزها، به اراده تو موجود شوند، و خواست تو را، بی آن که بگویی، فرمان برند، و از آن چه خواستِ تو یست، بی آن که بگویی، رو بگردانند. تویی آن که در کارهای مهم بخوانندش، و در ناگواری ها بدو پناه برند. هیچ بلایی از ما برنگردد مگر تو آن بلا را بگردانی، و هیچ اندوهی بر طرف نشود مگر تو آن را از دل برانی. ای پروردگار من، اینک بلایی بر سرم فرود آمده که سنگینی اش مرا به زانو درآورده است، و به دردی گرفتار آمده ام که با آن مدارا نتوانم کرد. این همه را تو به نیروی خویش بر من وارد آورده ای و به سوی من روان کرده ای. آن چه تو بر من وارد آورده ای، هیچ کس باز نبرد، و آنچه تو به سوی من روان کرده ای، هیچ کس برنگرداند. دری را که تو بسته باشی. کس نگشاید، و دری را که تو گشوده باشی، کس نتواند بست. آن کار را که تو دشوار کنی، هیچ کس آسان نکند، و آن کس را که تو خوار گردانی، کسی مدد نرساند. پس بر محمد و درود فرست. ای پروردگار من، به احسانِ خویش در آسایش به روی من بگشا، و به نیروی خود، سختی اندوهم را درهم شکن، و در آن چه زبان شکایت بدان گشوده ام، به نیکی بنگر، و مرا در آنچه از تو خواسته ام، شیرینی استجابت بچشان، و از پیش خود، رحمت و گشایشی دلخواه به من ده، و راه بیرون شدن از این گرفتاری را پیش پایم نه و مرا به سبب گرفتاری، از انجام دادنِ واجبات و پیروی آیین خود باز مدار. ای پروردگار من، از آن چه بر سرم آمده، دلتنگ و بی طاقتم، و جانم از آن اندوه که نصیب من گردیده، آکنده است؛ و این در حالی است که تنها تو می توانی آن اندوه را از میان برداری و

آن چه را بدان گرفتار آمده‌ام دور کنی. پس با من چنین کن، اگر چه شایسته‌ی آن نباشم، ای صاحب عرش بزرگ. (امام سجاد(علیه السلام)، بی تا، ص ۳۶۷)

نتیجه گیری

پس ما که خود را مسلمان و شیعه اثنا عشری می دانیم باید در این شرایط سخت و این بیماری همه گیر که کل جهان را درگیر کرد. روزانه چند هزار نفر را می کشد باید به روش پیامبران طبق آیات قرآن و احادیث پیامبر اسلام خاتم الانبیاء و روایات از ائمه معصومین باید دست به دعا کرده و از خداوند متعال بخواهیم که این بیماری را از جهان بردارد با ظهور امام زمان مهدی (عج) که ظهور این امام بزرگوار را که تاریخ تا به امروز منتظر ظهور ایشان بوده و هستند برساند شاید به وسیله حضور و ظهور ایشان این بیماری از جهان رخ بر بسته و نابود شود و حال همه انسان ها خوب شود. دیگر این که ما باید در همه حال از خداوند درخواست داشته باشیم چون خودش می فرماید بخوانید مرا تا اجابت کنم شما را پس قطعاً امیدواری و از درگاه خداوند چیزی خواستن بهتر از نا امیدی است چون با توجه به صحبت پزشکان نا امیدی و ترس سیستم ایمنی بدن انسان را ضعیف و این بیماری زودتر و بیشتر پیشرفت می کند و انسان را می کشد پس بهتر است به خداوند ایمان داشته و از او کمک بخواهیم تا حداقل به خود کمکی کرده باشیم.

منابع و مأخذ

✽قرآن کریم

الف: کتب فارسی

- ۱-دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا «دعا»، ج ۲، تهران، انتشارات دانشگاه، ۱۳۵۱.
- ۲-رضوانی، علی اصغر، شیعه شناسی و پاسخ به شبهات، ج ۲، تهران، مشعر، ۱۳۸۲.
- ۳-رفیعی، غلامرضا، نقش دعا و نیایش در سلامت جسمی و روانی، رفسنجان، دانشکده پرستاری، دوره ۵، شماره ۳، ۱۳۹۰.
- ۴-سبحانی، جعفر، راهنمای حقیقت، تهران، معشر، ۱۳۸۷.
- ۵-سبحانی، جعفر، سیمای عقاید شیعه، مترجم جواد محدثی، تهران، معشوف، ۱۳۸۶.
- ۶-سبحانی، جعفر، شیعه پاسخ می دهد، تهران، معشر، ۱۳۸۶.
- ۷-طباطبایی، محمد حسین، تفسیر المیزان، مترجم محمد باقر موسوی همدانی، ج ۱، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۴.

۸- عسکری، مرتضی، عقاید اسلام در قرآن، مترجم محمد جواد کرمی، ج ۲، بی جا، مجمع علمی اسلامی، ۱۳۷۸.

۹- مکارم شیرازی، ناصر، یکصد و هشتاد پرسش و پاسخ، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶.

ب: کتب عربی

۱۰- امام سجاد (علیه السلام)، صحیفه سجادیه، ترجمه حسین انصاریان، بی تا.

۱۱- آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، مهدی رجایی، دارالکتب الاسلامی، قم، چاپ دوم، ۱۴۱۰ ق.

۱۲- آملی، محمد بن محمود، نفایس الفنون فی عرایس العیون، انتشارات اسلامی، تهران، ۱۳۸۱.

۱۳- حلی، احمد بن فهد، عده الداعی ونجاح الساعی، احمد بن محمد اسدی، مشهد، انتشارات جعفری، ۱۴۰۷ ق.

۱۴- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، بیروت، دارالقلم، ۱۴۱۲.

۱۵- سید بن طاووس، علی بن موسی، الاقبال الاعمال، محمد روحی، قم، ج ۱، بوستان کتاب، ۱۳۷۳ ش.

۱۶- طوسی، محمد بن حسن، مصباح المتعجد، بیروت، موسسه فقه الشیعه، ۱۴۱۱ ق.

۱۷- قمی، ابن بابویه، الاعتقادات، قم، المؤتمر العالمی للشیخ المفید، ۱۴۱۴.

۱۸- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، غفاری، علی اکبر، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷.

۱۹- مجلسی، محمد تقی، بحار الانوار، ج ۷، دارالکتب الاسلامیه، بیروت، بی تا.

۲۰- معلوف، لوئیس، المنجد فی اللغة، بیروت، دارالمشرق، ۱۳۸۹.